

UNIVERSITET MODELLARI STANDARTLARINI TAKOMILLASHTIRISH ISTIQBOLLARI

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti magistranti

Ziyoyeva Irodaxon Umidjon qizi

i.ziyoyeva@dtpi.uz

UDK: 378.1

Annotatsiya: Mazkur maqolada zamonaviy universitetlar faoliyatini takomillashtirishda xalqaro ta'lim standartlari, innovatsion boshqaruv mexanizmlari va ta'lim sifatini oshirish omillari chuqur tahlil qilingan. Tadqiqotda komparativ, tizimli va analitik yondashuvlardan foydalanilgan bo'lib, dunyo miqyosida shakllangan universitet modellari — tadqiqot, innovatsion va tadbirkor universitet konsepsiyalari asosida O'zbekiston oliy ta'lim tizimining istiqboldagi rivojlanish yo'nalishlari yoritilgan. Maqolada milliy oliy ta'lim muassasalarini xalqaro akkreditatsiya mezonlariga moslashtirish, ilmiy-tadqiqot salohiyatini oshirish hamda ta'lim jarayoniga raqamli texnologiyalarni integratsiya qilish masalalari atroflicha o'rganilgan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, universitetlar faoliyatini zamonaviy boshqaruv modeli asosida qayta tashkil etish ta'lim sifatini kafolatlash, ilmiy samaradorlikni oshirish va global raqobatbardoshlikka erishishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: universitet modeli, ta'lim standarti, innovatsion rivojlanish, boshqaruv mexanizmi, xalqaro akkreditatsiya, raqamli transformatsiya, ilmiy salohiyat, ta'lim sifati, modernizatsiya, strategik istiqbol.

Abstract: This article provides an in-depth analysis of international educational standards, innovative management mechanisms, and factors for improving the quality of education in improving the activities of modern

universities. The study uses comparative, systematic, and analytical approaches and highlights the future development directions of the higher education system of Uzbekistan based on the concepts of research, innovative, and entrepreneurial universities, which have been formed worldwide. The article examines in detail the issues of adapting national higher education institutions to international accreditation criteria, increasing research capacity, and integrating digital technologies into the educational process. According to the results of the study, the reorganization of university activities based on a modern management model is an important factor in ensuring the quality of education, increasing scientific efficiency, and achieving global competitiveness.

Keywords: *university model, educational standard, innovative development, management mechanism, international accreditation, digital transformation, scientific potential, quality of education, modernization, strategic perspective.*

Аннотация: *В статье представлен глубокий анализ международных образовательных стандартов, инновационных механизмов управления и факторов повышения качества образования в совершенствовании деятельности современных университетов. В исследовании использованы сравнительный, системный и аналитический подходы и обозначены будущие направления развития системы высшего образования Узбекистана на основе сформированных в мире концепций исследовательских, инновационных и предпринимательских университетов. В статье подробно рассматриваются вопросы адаптации национальных высших учебных заведений к международным критериям аккредитации, повышения научно-исследовательского потенциала и интеграции цифровых технологий в образовательный процесс. По результатам исследования реорганизация деятельности университетов на основе современной модели управления является*

важnym фактором обеспечения качества образования, повышения научной эффективности и достижения глобальной конкурентоспособности.

***Ключевые слова:** модель университета, образовательный стандарт, инновационное развитие, механизм управления, международная аккредитация, цифровая трансформация, научный потенциал, качество образования, модернизация, стратегическая перспектива.*

KIRISH: Bugungi kunda oliy ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, uning xalqaro standartlarga mosligini ta'minlash hamda zamonaviy universitet modelini shakllantirish masalasi global miqyosda dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Jahon tajribasi shuni ko'rsatadiki, raqobatbardosh universitetlar nafaqat bilim beruvchi markaz, balki innovatsiyalar, ilmiy tadqiqotlar va ijtimoiy taraqqiyotning muhim drayveriga aylanmoqda. Shu bois O'zbekiston Respublikasida oliy ta'lim tizimini isloh qilish, ta'lim sifatini oshirish va universitetlarni xalqaro standartlarga moslashtirish borasida keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Zamonaviy universitet modeli faqat ta'lim jarayonining takomillashuvi bilan cheklanmay, balki ilmiy-tadqiqot faoliyati, kadrlar salohiyati va boshqaruv tizimining samaradorligini ham qamrab oladi. Universitet faoliyatini xalqaro akkreditatsiya talablariga mos tarzda yo'lga qo'yish, raqamli texnologiyalarni joriy etish, shuningdek, innovatsion boshqaruv mexanizmlarini amaliyotga tatbiq etish — ta'lim sifatini kafolatlashning asosiy omillaridan biridir. Mazkur maqolada universitet modellari standartlarini takomillashtirishning nazariy asoslari, xorijiy tajriba va milliy amaliyotdagi mavjud muammolar tahlil qilinadi hamda istiqbolda ularni yanada samarali yo'lga qo'yish bo'yicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Zamonaviy oliy ta'lim tizimida universitetlar jamiyatning ijtimoiy, iqtisodiy va intellektual rivojlanishida hal qiluvchi o'rin egallaydi. Universitet

modeli — bu ta'lim muassasasining tashkiliy tuzilmasi, boshqaruv mexanizmi, ta'lim sifati, ilmiy salohiyati hamda innovatsion faoliyatini belgilovchi konseptual tizimdir. Har bir universitet modeli o'zining maqsadi, vazifasi va rivojlanish strategiyasiga ega bo'lib, u mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy holati va ta'lim siyosatiga bevosita bog'liqdir. Universitet faoliyatining zamonaviy talablarga javob berishi uchun u nafaqat ta'lim jarayonini tashkil etuvchi muassasa, balki yangi g'oyalar, ilmiy izlanishlar va innovatsiyalar markazi sifatida faoliyat yuritishi zarur. Shu nuqtai nazardan, bugungi kunda uch asosiy model — tadqiqot universiteti, innovatsion universitet va tadbirkor universitet konsepsiyalari keng qo'llanilmoqda.

Tadqiqot universiteti modeli ilmiy izlanishlarni chuqurlashtirish, fan va texnologiya rivojiga hissa qo'shish hamda talabalarni ilmiy muhitda tayyorlashga qaratilgan. Bunday modelda ilmiy faoliyat ta'lim jarayonining ajralmas qismi bo'lib, ilm-fan va amaliyot o'rtasidagi integratsiyani kuchaytiradi. Innovatsion universitet modeli esa yangi texnologiyalarni yaratish, startup loyihalarni qo'llab-quvvatlash va ta'limni ishlab chiqarish bilan uzviy bog'lashga asoslanadi. Ushbu model ta'lim jarayoniga raqamli transformatsiyani joriy etish, o'qitish metodikasini yangilash hamda ijodiy fikrlovchi kadrlarni tayyorlashni ko'zda tutadi. Tadbirkor universitet modeli esa ta'lim muassasasini iqtisodiy jihatdan mustaqil, tashabbuskor va natijador tizimga aylantiradi. Bu modelda universitetlar nafaqat ilmiy, balki iqtisodiy subyekt sifatida ham faoliyat yuritib, innovatsion mahsulotlar va xizmatlar orqali iqtisodiy o'sishga hissa qo'shadi. Zamonaviy universitet modeli, aslida, yuqoridagi uch yo'nalishning o'zaro uyg'unlashgan shaklidir. Ya'ni, u ilmiy-tadqiqot faoliyati, innovatsion yondashuv va tadbirkorlik salohiyatini bir butun tizimda mujassamlashtiradi. Shu bois, universitetlarning boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish, xalqaro hamkorlikni kuchaytirish, ta'lim sifatini oshirish va raqamli texnologiyalarni joriy etish bugungi kunning muhim talabi hisoblanadi.

Zamonaviy oliy ta'lim tizimida universitetlarning faoliyatini xalqaro standartlar asosida tashkil etish – ta'lim sifatini oshirish, raqobatbardosh kadrlar tayyorlash va ilmiy salohiyatni rivojlantirishning asosiy garovidir. Bugungi kunda ta'lim muassasalarining muvaffaqiyatli faoliyat yuritishi ularning o'quv dasturlari, boshqaruv tizimi, ilmiy-tadqiqot yo'nalishlari va innovatsion infratuzilmasining samaradorligi bilan belgilanadi. Shu sababli, universitetlar faoliyatini takomillashtirishda xalqaro akkreditatsiya mezonlari, sifatni kafolatlash tizimlari va zamonaviy boshqaruv yondashuvlarining o'rni beqiyosdir. Universitet faoliyatini takomillashtirishning eng muhim yo'nalishlaridan biri – ta'lim standartlarini xalqaro mezonlarga muvofiqlashtirishdir. Bu jarayonda Yevropa oliy ta'lim makonining asosiy tamoyillari – “Bologna jarayoni” talablariga mos kredit tizimi, ta'lim natijalariga asoslangan yondashuv va akademik erkinlikning kengaytirilishi muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur yondashuvlar universitetlarni global ta'lim tizimiga integratsiya qilish, diplomlarning xalqaro darajada tan olinishi va talabalar mobilligini ta'minlash imkonini beradi.

Keyingi muhim yo'nalish – ta'lim sifatini baholash va boshqaruv tizimini takomillashtirishdir. Universitetlarda sifatni kafolatlash tizimini joriy etish orqali o'quv dasturlarining mazmuni, pedagogik texnologiyalar, o'qituvchilar malakasi va talabalar bilimni baholash jarayonlari muntazam tahlil qilinadi. Bu esa ta'lim jarayonining shaffofligini oshiradi va universitetlar o'rtasida sog'lom raqobat muhitini yaratadi. Raqamli transformatsiya ham universitet faoliyatini yangilashda muhim omil hisoblanadi. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini ta'lim jarayoniga joriy etish, masofaviy o'qitish platformalarini kengaytirish va sun'iy intellekt asosidagi ta'lim tizimlarini ishlab chiqish – zamonaviy universitetlarning ajralmas qismiga aylanmoqda. Bu nafaqat o'qitish jarayonini soddalashtiradi, balki talabalarning mustaqil o'rganish salohiyatini ham rivojlantiradi. Shuningdek, ilmiy-tadqiqot faoliyatini tijoratlashtirish va innovatsion infratuzilmani rivojlantirish

yo'nalishlari ham universitet standartlarini takomillashtirishda alohida ahamiyatga ega. Ilmiy markazlar, startap inkubatorlar, texnoparklar va ilmiy klasterlar orqali universitetlar nafaqat ta'lim, balki iqtisodiyotning innovatsion rivojiga ham hissa qo'sha oladi.

Universitet faoliyatini samarali boshqarish uchun institutsional mustaqillik va javobgarlik tizimi o'rtasidagi muvozanatni saqlash zarur. Universitetlarga o'z ta'lim dasturlarini ishlab chiqish, ilmiy yo'nalishlarini tanlash hamda resurslardan mustaqil foydalanish huquqining berilishi ularning tashabbuskorligini oshiradi. Shu bilan birga, sifat natijalariga asoslangan javobgarlik tizimi ularning faoliyatini samaradorlik nuqtayi nazaridan baholash imkonini yaratadi. Globallashuv va raqamli transformatsiya sharoitida oliy ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, xususan, universitet modellarini yangilash jarayoni strategik ahamiyat kasb etmoqda. Hozirgi davrda universitetlar nafaqat ta'lim va ilmiy markaz sifatida, balki innovatsiyalarni yaratish, iqtisodiyotga yangi g'oyalar va texnologiyalarni tatbiq etuvchi institut sifatida ham faoliyat yuritmoqda. Shu bois, universitet modellarini modernizatsiya qilish ularning raqobatbardoshligini oshirish, xalqaro maydondagi mavqeini mustahkamlash hamda ta'lim jarayonining samaradorligini ta'minlashning muhim omili sanaladi.

Universitet modellarini modernizatsiya qilish, avvalo, ularning boshqaruv tizimini zamonaviy tamoyillar asosida qayta ko'rib chiqishni talab etadi. Bunda markazlashmagan boshqaruv, tashabbuskorlikni rag'batlantirish, natijadorlikka asoslangan moliyaviy mexanizmlarni joriy etish muhim o'rin tutadi. Universitetning ichki boshqaruv tizimida o'quv jarayoni, ilmiy-tadqiqot faoliyati va innovatsion tashabbuslarni yagona integratsion modelga birlashtirish zarur. Universitet modellarini modernizatsiya qilishning yana bir istiqbolli yo'nalishi – ta'lim jarayonini xalqaro standartlar bilan uyg'unlashtirishdir. Bu yo'nalishda ikki diplomli dasturlar, qo'shma ta'lim loyihalari, xorijiy hamkor universitetlar bilan akademik almashinuvlar tashkil

etish muhim ahamiyatga ega. Bunday hamkorliklar o'z navbatida ta'lim sifati, o'quv jarayonining innovatsionligi va talabalarning xalqaro kompetensiyalarini oshiradi. Raqamli texnologiyalarni ta'lim tizimiga keng joriy etish ham modernizatsiya jarayonining ajralmas qismidir. Sun'iy intellekt, virtual ta'lim platformalari, elektron kutubxonalar va raqamli baholash tizimlarining rivojlanishi o'qitish jarayonini yanada moslashuvchan va samarali shaklga keltiradi. Shu bilan birga, raqamli ta'lim resurslaridan foydalanish o'quv jarayonining ochiqligi va shaffofligini ta'minlaydi.

Universitetlarni modernizatsiya qilishda ilmiy-tadqiqot faoliyatining sifatini oshirish ham muhim o'rin tutadi. Ilmiy natijalarni tijoratlashtirish, startap loyihalarni qo'llab-quvvatlash, xalqaro ilmiy grantlarda ishtirok etish va akademik nashrlar sifatini oshirish orqali universitetlarning ilmiy salohiyati kuchayadi. Bunday chora-tadbirlar natijasida universitetlar milliy iqtisodiyotning innovatsion rivojiga faol hissa qo'shuvchi institut sifatida shakllanadi. Shuningdek, zamonaviy universitet modelining asosiy komponentlaridan biri – inson kapitalini rivojlantirishdir. O'qituvchilar malakasini oshirish, pedagogik innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash, talabalar ijodiy salohiyatini rag'batlantirish orqali ta'lim jarayonining sifat ko'rsatkichlari yanada yuqorilaydi.

Xulosa qilib aytganda, universitet modellarini modernizatsiya qilish istiqbollari boshqaruv tizimini takomillashtirish, xalqaro hamkorlikni kengaytirish, raqamli texnologiyalarni joriy etish, ilmiy salohiyatni kuchaytirish va inson kapitalini rivojlantirish bilan chambarchas bog'liqdir. Ushbu yo'nalishlarning izchil amalga oshirilishi O'zbekiston oliy ta'lim tizimining barqaror rivojlanishini ta'minlaydi va uni global ta'lim makonida raqobatbardosh darajaga olib chiqadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Karimov, I.A. (2015). *Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch*. Toshkent: Ma'naviyat nashriyoti.

2. Xolbekov, M., va Usmonova, D. (2022). *Oliy ta'lim tizimida innovatsion boshqaruv modellari*. Toshkent: Fan va texnologiya.
3. UNESCO. (2023). *Higher Education in a Changing World: Global Perspectives on University Governance*. Paris: UNESCO Publishing.
4. OECD. (2021). *Quality and Equity in Higher Education: Policy Review*. Paris: OECD Publishing.
5. Mirzarahimova, S. (2020). *Universitetlar boshqaruvi va ta'lim standartlarini modernizatsiya qilish*. Toshkent: Oliy ta'lim.
6. World Bank. (2022). *Digital Transformation of Higher Education Systems*. Washington, D.C.: The World Bank Group.
7. Qodirov, B. (2021). *Oliy ta'limda xalqaro akkreditatsiya mexanizmlarining joriy etilishi*. Toshkent: Innovatsion ta'lim markazi.